Cărţile tipărite de negustorii braşoveni, fraţii Constantin şi Ioan Boghici

Dr. RUXANDRA MOAŞA NAZARE
Biblioteca Judeţeană „George Bariţiu" Braşov

La începutul secolului al XIX-lea s-au imprimat o serie de cărţi în limba română în tiparniţa braşoveană, graţie contribuţiei editoriale a comercianţilor Constantin şi Ioan Boghici. Cunoscuţi ca negustori, ei şi alţi membri ai familiei lor, au fost menţionaţi pentru activitatea comercială în mai multe lucrări.[1] Locul ocupat în susţinerea tiparului în limba română şi a bisericii este pomenit în lucrări dedicate istoriei literaturii, bisericii, cărţii şi şcolii.[2] Acestea se mărginesc să amintească numele lor în şirul tuturor celor cu interes pentru cultură, din perspectiva temei abordate. Rolul lor ca editori a fost pus în lumină pe larg prin studiul biografic al lui A. Banciu şi volumul

[1] B. Baiulescu, ***Monografia comunei bisericeşti gr. or. române a Sf. Adormiri din Cetatea Braşov***, Braşov, 1898, p. 52; S. Stinghe, ***Documente privitoare la trecutul românilor din Şchei***, Braşov, 1899, vol. I, passim; N. G. V. Gologan, ***Cercetări privitoare la trecutul comerţului românesc din Braşov***, Bucureşti, 1928, p. 64, 69; A. Banciu, ***Suflete uitate. Boghicii***, în ***Ţara Bârsei***, II, 1930, nr. 5, p. 385-392; nr. 6, p. 481-494; E. Pavlescu, ***Meşteşug şi negoţ la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII - XIX)***, Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 61, 237.

[2] N. Iorga, ***Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)***, vol. II, ***Epoca lui Petru Maior. Excursuri***, ediţia I, Bucureşti, Minerva, 1901, p. 285, 325, n. 4. Vezi şi ediţia a II-a, îngrijită de B. Theodorescu, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1969, vol. II, p. 235, 264, 266; C. C. Muşlea, ***Biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului***, vol. I (1292-1742), Braşov, 1943, p. 60, 276, 290, 292, 294; D. Simonescu, G. Buluţă, ***Pagini din istoria cărţii româneşti***, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1982, p. 69; V. Oltean, ***Şcoala Românească din Şcheii Braşovului***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989, p. 178-179.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

de sinteză al lui Mircea Tomescu.[3] De altfel, A. Banciu este primul care oferă date documentare bogate, de natură să risipească multe confuzii, date reluate pe scurt mai târziu de toţi cei care au avut preocupări în domeniu. Totuşi, el nu a studiat îndeaproape titlurile de cărţi descrise de J. Gross şi în ***Bibliografia românească veche***. Astăzi, conturarea unei imagini de ansamblu a producţiei de titluri a fraţilor Boghici, completată de noile informaţii provenite din cataloagele de colecţie ale cărţilor vechi, poate fi utilă din multiple puncte de vedere.

Iniţiativele tipografice ale fraţilor Boghici au fost posibile şi stimulate de *arendarea* secţiei româneşti a tipografiei senatorului sas Johann Georg Edler von Schobeln, la 25 mai 1804, de către C. Boghici pe timp de şase ani, cu dreptul de a tipări numai în greceşte, româneşte şi în „ilirică," contra unei sume anuale de 400 florini renani. Schobeln şi-a rezervat dreptul de a publica în limba germană, latină şi maghiară. În acelaşi timp, proprietarul a impus prin *contract* condiţia menţionării tipografiei sub numele său pe toate cărţile româneşti care ieşeau de sub teasc. Predarea materialelor tipografice existente (matriţe, litere) de către Schobeln lui Boghici se făcea conform unei specificaţii după greutate, care se lua în considerare la încheierea contractului. Totodată se ţinea cont de toate investiţiile arendaşului în material tipografic, care urmau să fie decontate potrivit socotelii păstrate în trei exemplare (la arendator, arendaş şi tipograf). Materialele erau răscumpărate în bani gata de către arendator de la arendaş, cu scăderea sumei echivalente cu uzura lor în timpul folosirii. C. Boghici era obligat să aprovizioneze tipografia cu funingine şi firnis. Se prevedeau situaţiile care puteau afecta bunul mers al tipografiei şi soluţiile de rezolvare, precum şi împărţirea responsabilităţilor în asemenea cazuri. După moartea lui Schobeln, la 15 octombrie 1805, contractul a continuat cu văduva, Johanna Regina von Schobeln. În plus, tipărirea cărţilor româneşti nu era permisă fără

[3] A. Banciu, ***op. cit***.; M. Tomescu, ***Istoria cărţii româneşti de la începuturi până la 1918***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, p. 123-124, 141.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

aprobarea cenzurii, cum rezultă din cererea expresă a Guberniului Transilvaniei adresată văduvei şi arendaşului.[4]

Materialul tipografic. După încheierea contractului, în cursul anului 1804, C. Boghici a trimis pe tipograful Mihail Dürr la Pesta pentru turnarea de litere noi şi pentru alte cumpărături necesare secţiei tipografice româneşti. În septembrie acelaşi an, Dürr se înapoiase la Braşov cu garnitura nouă de litere şi însoţit de o calfă. Dar tipografia a început să funcţioneze de la 1 august 1805, când începea şi plata arenzii potrivit contractului. Contractul a fost prelungit între C. Boghici şi văduva lui Schobeln până la 1 august 1816, când a expirat, şi fiul moştenitor, Franz Schobeln, a cerut preluarea tipografiei. Predarea nu s-a făcut imediat, ci a fost precedată de inventarul cărţilor tipărite de Boghici şi aflate nevândute în tipografie. Dar cu ocazia aceasta izbucneşte un conflict între părţi care dezvăluie amănunte despre materialul tipografic, proprietatea şi valoarea acestuia. După afirmaţia ulterioară, post anul 1816, a lui Franz Schobeln, la Pesta au fost trimise 6 măji de material pentru turnarea literelor noi, alte două măji de material primite de la proprietăreasa tipografiei în 1805 le-a turnat în Braşov în cuptorul făcut de Dürr, iar prisosul rămas, împreună cu o altă majă primită de la proprietăreasă în 1815, au fost trimise la Sibiu pentru turnare de material nou de tipar. C. Boghici nu recunoaşte că M. Dürr ar fi primit atâtea măji pe seama lui, ci declară că nu are cunoştinţă de mai mult de o majă. În cazul în care se demonstra contrariul, era dispus să le restituie imediat. Dacă nu se putea dovedi faptul, se angaja să predea tipografia, mai precis literele „tertia" şi cele mijlocii contra unei sume estimate just şi plătită pe loc, ridicată la 2000 florini, deoarece acestea, în cantitate de 489 ½ funţi, le comandase după expirarea contractului, pe riscul propriu. Rezultă că tipografia Schobeln dispunea de privilegiul de tipărire a cărţilor româneşti şi în general ortodoxe, arenda imprimarea lor, se implica în procurarea şi asigurarea personalului calificat, cum vom vedea, dar arendaşul, la rândul lui, investea în materialul tipografic al cărui proprietar de drept devenea.[5]

---

[4] A. Banciu, ***op. cit.***, în ***Ţara Bârsei***, II, 1930, nr. 4, p. 299. În acest număr, A. Banciu publică originalul în limba germană al contractului încheiat între C. Boghici şi senatorul sas, proprietar al tipografiei, p. 306-309.

[5] ***Ibidem***, p. 300, 302-304.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

Personalul. Tipografii care au lucrat şi au colaborat la apariţia cărţilor româneşti în tiparniţa braşoveană au fost Mihail Dürr, originar din Sibiu, impus împreună cu fiul şi nepotul acestuia lui C. Boghici de către proprietar prin contractul de arendă şi, mai ales, Fr. August Herfurt. Dürr venise la Braşov în mai 1804, când îşi oferea serviciile lui Schobeln pentru tipărirea cărţilor româneşti ca un bun cunoscător al limbii. Schobeln nu avea materialul tipografic potrivit, fiind prea uzat, şi a amânat angajarea lui Dürr pentru publicaţiile în limba română până la semnarea contractului cu Boghici. După procurarea literelor, Dürr a tipărit primele patru cărţi, cu menţiunea expresă a tipografiei lui Georg de Schobeln pe foile de titlu.[6] În august 1806 murea[7] şi locul lui era luat de Herfurt[8] şi Ioan Henning.[9]

În 12 ani de activitate, fraţii Boghici au editat numeroase titluri. M. Tomescu aprecia numărul lor la circa 23, probabil socotind şi publicaţiile care apar în inventarul redactat de C. Boghici în septembrie 1810, adică ***Istoria lui Alexandru*** şi romanul ***Leonad***. Lista cărţilor publicate cert de fraţii Boghici, stabilită de noi pe baza informaţiilor furnizate de cataloagele de carte veche, cuprinde doar 21 de volume şi este următoarea:

---

[6] V. Aaron, ***Patimile şi moartea...*** (1805), I. Barac, ***Istoria preafrumosului Arghir...*** (1805), ***Bucoavnă*** (1805), ***Octoihul mic*** (1805).

[7] A. Banciu, ***op. cit.***, nr. 4, p. 300-301. Autorul menţionează pe Herfurt cu prenumele Fr. August, dar în consultarea cataloagelor de carte veche am găsit două persoane numite Herfurt cu prenume diferite, Ioan Fr. şi Ioan August. Totodată, A. Banciu aminteşte de Ioan Vásárhelyi, tipograf pe care nu l-am întâlnit. În schimb, nu-l pomeneşte pe Ioan Henning.

[8] Herfurt apare cu prenumele de Ioan Fridrich pe ***Octoih*** (1805), ***Octoih*** (1810), ***Uşa pocăinţei*** (1812), iar cu prenumele Ioan August se semnează doar pe ***Molitvenic*** (1811). Majoritar, tipăreşte sub prenumele Fridrich: ***Bucoavnă*** (1808), ***Floarea darurilor*** (1808), I. Barac, ***Istoria preafrumosului Arghir*** (1809), ***Bucoavnă*** (1811), ***Bucoavnă*** (1816).

[9] Ioan Henning este menţionat ca tipograf la ***Floarea darurilor*** (1807) şi ***Psaltire*** (1807).

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

1. Vasile Aaron, ***Patimile şi moartea a Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Hristos***, Braşov, 1805, cu cheltuiala lui Constantin Boghici.[10]

2. Ioan Barac, ***Istoria preafrumosului Arghir şi a preafrumoasei Elena***, ediţia a II-a, Braşov, 1805.[11]

3. ***Bucoavnă***, 1805.[12]

4. ***Octoihul mic***, Braşov, 1805 cu două tiraje - unul scos de Mihail Dürr şi altul de Ioan Fr. Herfurt.[13]

5. ***Ceaslov***, 1806.[14]

6. ***Catihisis mic***, 1807.[15]

7. ***Floarea darurilor***, 1807.[16]

---

[10] J. Gross, ***Kronstädter Drucke 1535-1886. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Kronstadts***, Kronstadt, 1886, nr. 934, p. 102; I. Bianu, N. Hodoş, ***Bibliografia Românească Veche***, vol. II, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1910, nr. 676, p. 454; în continuare - ***BRV***, II; ***Cartea veche românească în colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare Bucureşti***, prefaţa de V. Cândea, Bucureşti, 1972, nr. 141, p. 123.

[11] D. Poenaru, ***Contribuţii la Bibliografia Românească Veche***, Tîrgovişte, Muzeul Judeţean Dîmboviţa, 1973, nr. 107, p. 102.

[12] J. Gross, ***op. cit.***, nr. 933, p. 102; ***BRV***, II, nr. 678, p. 455, unde citează lucrarea anterioară; C. Pascu, ***Cartea românească veche în Biblioteca Brukenthal***, Sibiu, 1976, nr. 152, p. 100.

[13] J. Gross, ***op. cit.***, nr. 935, p. 102; ***BRV***, II, nr. 683, p. 462, unde citează lucrarea anterioară, IV, nr. 683, p. 274; D. Poenaru, ***op. cit.***, nr. 683, p. 261-262; A. Florescu, ***Tezaur Carte Românească Veche 1557-1830***, Craiova, Editura Aius, 2000, nr. 1230, p. 369.

[14] ***BRV,*** II, nr. 693, p. 477-478; ***Cartea românească veche...***, nr. 149, p. 129-130; A. Florescu, ***op. cit.***, nr. 1275-1277, p. 376-377; D. Teodorescu, ***Cartea veche românească din judeţul Olt (1801-1830)***, Slatina, Editura Fundaţiei „Universitatea pentru toţi", 2003, p. 57-58, diferenţă de paginaţie, 601 pagini în loc de 616, precum în ***BRV***. Dat fiind faptul că nu se menţionează lipsuri între 602-616, să fie oare vorba de un tiraj diferit?

[15] ***BRV***, II, nr. 715, p. 497-498; ***Ibidem***, vol. IV. ***Adăogiri şi îndreptări***, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1944, p. 280-281; în continuare - ***BRV***, IV.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

8. ***Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu***, 1807.[17]
9. ***Psaltire***, 1807.[18]
10. ***Bucoavnă***, 1808.[19]
11. ***Floarea darurilor***, 1808.[20]
12. Ioan Barac, ***Istoria preafrumosului Arghir şi a preafrumoasei Elena***, ediţia a III-a, Braşov, 1809.[21]
13. ***Octoihul mic***, 1810.[22]
14. ***Psaltire***, 1810.[23]
15. ***Bucoavnă***, 1811.[24]
16. ***Molitvenic***, 1811.[25]

---

[16] ***Ibidem***, II, nr. 718, p. 498-499; M. Basarab, ***Carte românească veche în muzeul din Deva. Catalog***, Deva, Acta Musei Devensis, 1998, nr. LVI, p. 99.

[17] ***BRV***, IV, nr. 314, p. 126.

[18] ***Ibidem***, II, nr. 726, p. 504; D. Teodorescu, ***op. cit.***, p. 61-62.

[19] C. Pascu, ***op. cit.***, nr. 167, p. 107.

[20] ***BRV***, II, nr. 740, p. 531; ***Cartea românească veche...***, nr. 163, p. 137; E. Dima, G. Buluţă, S. Ceauşu, ***Cartea românească veche în bibliotecile documentare ale Arhivelor Statului. Catalog***, Bucureşti, 1985, nr. 220, p. 204.

[21] J. Gross, ***op. cit***, nr. 937, p. 102, cu anul 1812; I. Bianu, N. Hodoş, ***op. cit.***, vol. III, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1912, nr. 755, p. 1. În continuare ***BRV***, III.

[22] J. Gross, ***op. cit.***, nr. 936, p. 102; ***BRV***, III, nr. 782, p. 28; E. Dima, ***op. cit.***, nr. 234, p. 212; E. Mosora, D. Hanga, ***Catalogul cărţii vechi româneşti din colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga" Cluj-Napoca***, Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" Cluj-Napoca, 1991, nr. 439, p. 166.

[23] ***BRV***, III, nr. 783, p. 28-29; D. Simonescu, V. Petrescu, ***Târgovişte - vechi centru tipografic românesc***, Tîrgovişte, Muzeul Judeţean Dîmboviţa, 1972, nr. 46, p. 101; E. Dima, ***op. cit.***, nr. 235, p. 213; E. Mosora, D. Hanga, ***op. cit.***, nr. 442, p. 167; C. Mălinaş, ***Catalog de carte românească veche***, cuvânt înainte de prof. univ. dr. D. Simonescu, Oradea, Editura „Mihai Eminescu", 1993, nr. 86, p. 95; A. Florescu, ***op. cit.***, nr. 1368-1371, p. 397; D. Teodorescu, ***op. cit.***, p. 69-70.

[24] ***BRV***, IV, nr. 342, p. 132.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

17. ***Uşa pocăinţei***, 1812.[26]
18. ***Bucoavnă***, 1814.[27]
19. ***Bucoavnă***, 1816.[28]
20. ***Psaltire***, 1816.[29]
21. ***Ceaslov***, 1835.[30]

Desigur, lista nu este completă, ***Bibliografia românească veche*** incluzând multe alte tipărituri braşovene din perioada respectivă, a căror descriere a fost preluată din alte surse. Necunoscându-se tipografia şi editorii, nu putem plasa aceste cărţi în rândul celor apărute prin efortul fraţilor Boghici. Dar nu este exclus ca viitorul să rezerve găsirea de noi exemplare care să completeze titlurile descrise sumar şi puţin cunoscute astăzi. Rezumând, C. Boghici a tipărit, de unul singur, pe cheltuiala proprie, cărţi româneşti cu rost religios, didactic şi de edificare morală (6 titluri şi 8 ediţii): Vasile Aaron, ***Patimile şi moartea a Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Hristos*** (1805), I. Barac, ***Istoria preafrumosului Arghir şi a preafrumoasei Elena*** (ediţia a II-a, Braşov, 1805), ***Bucoavna pentru învăţătura pruncilor*** (Braşov, 1805 şi 1816), ***Cele opt glasuri sau Octoihul mic*** (1805 şi 1810), ***Psaltire*** (1816) şi ***Ceaslov*** (1835), la ambele

---

[25] ***Ibidem***, III, nr. 794, p. 45-47; E. Dima, ***op. cit.***, nr. 238, p. 215; E. Mosora, D. Hanga, ***op. cit.***, nr. 448, p. 168; A. Florescu, ***op. cit.,*** nr. 1375-1378, p. 398-399; D. Teodorescu, ***op. cit.***, p. 70-71.

[26] J. Gross, ***op. cit.***, nr. 938, p. 102; ***BRV***, III, nr. 815, p. 64-70; ***Cartea veche românească...***, nr. 187, p. 149-150; E. Dima, ***op. cit.***, nr. 248, p. 227; E. Mosora, D. Hanga, ***op. cit.***, nr. 461, p. 171-172; A. Florescu, ***op. cit.,*** nr. 1475-1478, p. 417.

[27] D. Simonescu, V. Petrescu, ***op. cit.***, nr. 52, p. 103-104, reluată de D. Râpă-Buicliu, ***Bibliografia românească veche. Additamenta. I. (1536-1830)***, cuvânt înainte de acad. D. Simonescu, Galaţi, Editura Alma, 2000, nr. 272, p. 126.

[28] ***BRV***, III, nr. 900, p. 139; A. Florescu, ***op. cit.,*** nr. 1596, p. 439.

[29] ***Ibidem***, IV, nr. 412, p. 147; ***Cartea veche românească...***, nr. 220, p. 169; E. Dima, ***op. cit.***, nr. 286, p. 251.; E. Mosora, D. Hanga, ***op. cit.***, nr. 523, p. 188; A. Florescu, ***op. cit.,*** nr. 1604-1608, p. 440.

[30] J. Gross, ***op. cit***., nr. 950, p. 103.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

fiind diortositor translatorul Ioan Barac. Constantin Boghici este cunoscut şi prin susţinerea altor publicaţii cu caracter laic. Astfel, el s-a numărat printre persoanele însărcinate cu strângerea banilor subscrişi pentru ***Dicţionarul latin - român - german - unguresc*** al lui Samuil Micu Klein. În prospectul volant lansat de instituţia editoare, tipografia regală a Universităţii din Buda, în anul 1806, alături de cler şi oculistul I. Piuariu Molnar, este menţionat tipograful C. Boghici.[31] De asemenea, în 1816, el apărea printre prenumeranţii braşoveni la cartea lui I. H. Kampe, ***Descoperirea Americii*** (tom I, Buda, 1816), alături de mitropolitul Dositei, Nicola Nicolau „patronul acestei cărţi," Radu Orghidan, Vasile Pop, Radu Tempea.[32] Reţinem anii când C. Boghici a suportat singur cheltuielile editoriale: 1805, 1810, 1816, 1835.

Împreună, cei doi fraţi Boghici au scos pe cheltuiala lor: ***Ceaslov*** (1806) la care preotul Ioan Ştefanovici de la biserica Sf. Nicolae din Şchei şi-a asumat predoslovia şi corectura, ***Catihis mic*** (1807), ***Floarea darurilor***, într-o primă ediţie în 1807 şi a doua în 1808, reeditare a celei dintâi ediţii în limba română de la Snagov, prefaţată şi îndreptată de acelaşi preot Ioan Ştefanovici, ***Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu*** (1807), iar în 1807 şi 1810 o ***Psaltire***, prima ediţie corectată de I. Ştefanovici şi dascălul normalicesc Ioan Barac, ***Bucoavnă*** (1808), Ioan Barac, ***Istoria preafrumosului Arghir şi a preafrumoasei Elena*** (ediţia a III-a, Braşov, 1809), ***Bucoavnă*** (1811 şi 1814), ***Molitvenic*** (1811), ***Uşa pocăinţei*** (1812), tradusă din elină în limba română la Bucureşti, corectată de monahul Rafail de la Mănăstirea Neamţ şi apărută cu aprobarea mitropolitului Dositei Filitti al Ungrovlahiei. Pe baza datelor de până acum, perioada în care fraţii Boghici au fost activi editorial, cu 10 titluri şi 13 ediţii, se situează între 1806-1812 şi 1814.

În producţia tipografică a lui Constantin şi Ioan Boghici, cu excepţia a cinci titluri (Vasile Aaron, ***Catihisis mic***, ***Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu***, ***Molitvenic***, ***Uşa pocăinţei***), se observă reluarea frecventă a unor volume cerute pe piaţă de instituţia bisericii şi şcolii mai ales, dar nu

[31] ***BRV***, II, nr. 696, p. 481.

[32] C. Pascu, ***op. cit.***, nr. 200, p. 124.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

numai (***Bucoavnă*** - cinci ediţii în 1805, 1808, 1811, 1814, 1816, ***Floarea darurilor*** - două ediţii în 1807 şi 1808, ***Octoih*** - două ediţii, în 1805 şi 1810, ***Psaltire*** - 3 ediţii în 1807, 1810, 1816, scrierea lui Ioan Barac - două ediţii în 1805 şi 1809). Diferenţele dintre aceste reimprimări sunt minime şi constau în uşoare deosebiri în oglinda paginii de titlu, editorii - menţionarea singulară sau colectivă a persoanelor care au plătit cheltuielile, paginaţie. Rareori retipărirea înregistrează un detaliu nou, un adaos, ceea ce ne poate conduce la concluzia că editorii procedau deseori la reeditarea unor publicaţii vandabile, care reprezentau o sursă sigură de câştig prin desfacerea pe seama unor consumatori stabili.

Se remarcă colaborarea cu clerul, implicat în corectarea, prefaţarea şi preluarea vechilor ediţii ale tipăriturilor brâncoveneşti citite, redescoperite, socotite utile, vrednice de (re)editat şi corespunzătoare nevoilor şi gustului de lectură ale publicului.[33] Între preoţii frecvent întâlniţi în tipăriturile boghiciene se numără Ioan Ştefanovici de la biserica din Şcheii Braşovului, care sugerează iniţiativa publicării ***Ceaslovului*** din 1806 şi solicită pe negustori în calitate de editori să integreze tipăritura propusă în programul lor de activitate. ***Ceaslovului*** din 1806 i se adaugă trei acatiste (al Mântuitorului Iisus Hristos, al Adormirii Maicii Domnului şi al Sf. Arhiereu Nicolae) de către preot, considerate „*foarte trebuincioase şi de suflet folositoare*" „*celor bisericeşti şi celor călători*" ori „*părţii cei duhovniceşti, cât şi cei politiceşti, adecă mireneşti*," cu alte cuvinte preoţilor şi laicilor, în speţă negustorilor aflaţi în călătorii de afaceri. Motivul pentru care parohul bisericii din Şchei s-a orientat spre fraţii editori este arătat pe larg: „*Nu am pregetat a ruga pe dumnealor de bun neam născuţii chirii Constandin şi Ioan Boghici ca pe unii carii în multe feluri de chipuri bine a face lipsiţilor n-au încetat, săracilor mână de ajutor a da n-au întârziat, ci cu râvna călduroasă a credinţei, ce este înflorită în inima cea creştinească a Domniilor sale, zioa şi noaptea fără întârziere cu dragoste din creştinesc suflet cu drag au slujit şi au ajutat atât în faptele cele sufleteşti cât şi cele trupeşti, cum cunoscut este fieştecăruia şi mai ales înaltelor stăpâniri a ţării*

[33] N. Iorga, ***Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea...***, vol. II, ediţie îngrijită de B. Theodorescu, p. 264.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

dovedit şi ştiut."[34] Cum reiese din evocarea prefaţatorului, editorii Boghici au acceptat să tipărească îndată cartea cu promisiunea ca „*orice carte ar fi de lipsă, cu toată dragostea va mulţămi pe fieştecare întru cele sufleteşti, nu pentru vreun folos al său sau câştig, ci numai pentru a împărţi şi înmulţi talantul cel încredinţat, iar nu a-l îngropa, după cum învăţătura cea sănătoasă a legii porunceşte*."[35] Imaginea negustorilor braşoveni reflectată în oglinda discursului de escortă al preotului cărturar este cea tipic ecleziastică, a unor binefăcători care respectă codul învăţăturii şi moralei creştine, dar şi a unor persoane ce se bucurau de prestigiu social, recunoaştere generală şi din partea autorităţilor.

În anul următor, 1807, preotul I. Ștefanovici intervenea pe lângă cei doi fraţi să reia o veche tipăritură, ***Floarea darurilor***: „*pentru care am făcut cerere către domnealor fraţilor de bun neam născuţi chirii Constandin şi Ioann Boghici, rugându-i să binevoiască a porunci ca în tipografia domnealor încredinţată a se tipări aciastă folositoare carte; carii ca nişte râvnitori şi poftitori sporiului şi binelui şi folosinţei cei sufleteşti şi trupeşti ai obştescului bine, cu bucurie şi cu dragoste, prin îngăduinţa, ţensura şi slobozenia înaltei stăpâniri, fără prelungire au lăsat a se tipări*." Cartea era socotită utilă pentru „*învăţătura mai întâi moralicească, al doilea filosoficească şi al treilea istoricească*" şi se pleda pentru lectura ei drept ghid de comportament în viaţă.[36]

Laicii figurează între colaboratorii editorilor, aceştia făcând loc frecvent în tiparul lor publicaţiilor tălmăcite sau întocmite de profesori şi funcţionari. Se formează impresia unei comunicări între stratul superior al cititorilor, aceia care citesc, dar în acelaşi timp asumă lectura ca un act critic şi interpretează ce este folositor de publicat pentru lectori, şi editori şi tipografi, care ţin cont de sugestii şi vin în întâmpinarea publicului prin reprezentanţii lui autoinstituiţi. În alţi termeni, relaţia dintre cerere şi ofertă, dintre nevoia de lectură şi interesele de piaţă funcţionează elastic. Ideea este întărită de versurile omagiale dedicate negustorilor editori, care, dincolo de

[34] ***BRV***, II, nr. 693, p. 477.
[35] ***Ibidem***, p. 478.
[36] ***Ibidem***, nr. 718, p. 498-499.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

aspectul de ceremonial formalist şi de convenţie socială, poate dezvălui respectul sincer acordat operei de difuziune a cunoştinţelor prin intermediul cărţilor. Stihurile se află în ***Molitvenicul*** din 1811 şi conturează rolul jucat de negustor în ipostaza sa de editor, de susţinător material al publicaţiei, frecvent întâlnită în spaţiul culturii române: „*Şi cine v-au poruncit / La 'şa lucru fericit? / De Dumnezeu iubiţi fraţi, /Tainele 'n tipariu să daţi? / Şi la 'nţelept şi la prost / De lipsă aciast-au fost / Să întinză Dumnezeu / De când v-aţi născut din zgău / S-aveţi nume prea vestit / Şi neamului prea iubit / Boghici Ioan, Constantin / Fraţi cu nume prea deplin / Miluiască cel de Sus / Râvna voastră ce aţi pus.*"[37]

De altfel, cum indică tabloul colaboratorilor ecleziastici şi mireni deopotrivă, la rândul ei cartea boghiciană a găsit desfacere atât în mediul bisericesc, cât şi laic. De pildă, ***Uşa pocăinţei*** a fost prenumerată de mitropolitul Dositei Filitti, episcopii Costandie de Buzău, Iosif al Argeşului, Dionisie Sevastis, protosinghelul Neofit, egumen al Mănăstirii Glavacioc, logofătul Nicolae al Mitropoliei, Zoe Brâncoveanu, vornicii Grigoraşcu Brâncoveanu, Răducanul Golescu, Barbu Văcărescu, paharnicii Pană Costescu, Mihail Filipescu, Alexandru Comăneanu, stolnicul Constandin Predescu, slugerul Scarlat Izvoreanul, şetrarul Toma Deleanul, doctorul Constantin Darvari şi Ioniţă Ioan Voinea.[38] Aşa cum demonstrează însemnările marginale de proprietate, cartea boghiciană a circulat în mediul ecleziastic şi mirean: ***Ceaslovul*** (1806) era proprietatea unui preot bucureştean, ***Floarea darurilor*** (1807) aparţinea lui George Lorincz, preparand în Arad, iar cea din 1808 unei familii de preoţi, ***Psaltirea*** (1810) era cumpărată în 1813 de Pătraşcu din Stoborăşti pentru învăţătura fiului lui, Badea logofăt, ***Molitvenicul*** a aparţinut preotului Bălăşianu şi monahilor de la Cernica,[39] precum şi Elenei Orghidan, ***Uşa pocăinţei*** era achiziţionată la

[37] ***Ibidem***, vol. III, nr. 794, p. 45.

[38] ***Ibidem***, nr. 815, p. 70.

[39] ***Cartea românească veche...***, p. 129, 148; M. Basarab, ***op. cit.***, p. 99; D. Teodorescu, ***op. cit.***, p. 69, 71.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

6 iunie 1815 din tipografia lui Ioan Boghici de către preotul paroh Vasile Popovici.[40]

Date despre tirajul cărţilor se află în inventarul întocmit de C. Boghici în 10 septembrie 1816, act oficial păstrat în limba germană în arhivele braşovene şi publicat de Ax. Banciu. De exemplu, la data respectivă C. Boghici avea 700 exemplare nelegate şi 50 legate din ***Molitvenic***, 1500 şi 120 din ***Psaltire***, 1350 şi 103 din ***Ceaslov***, 1000 din ***Istoria lui Alexandru*** (?), 1725 şi 80 din ***Octoih***, 3000 exemplare nelegate din ***Bucoavnă***, 550 legate din aceeaşi împreună cu ***Arghir***, din ultimul mai avea 200 nelegate, 1000 din romanul ***Leonad*** (?), 150 din ***Paraclis***.[41] Toate erau evaluate la 36.000 florini. O altă informaţie deţinem despre ***Uşa Pocăinţei***, ale cărei exemplare prenumerate se ridicau la valoarea de 876 taleri.[42]

Conflictul şi procesul dintre C. Boghici şi Franz Schobeln din 1817 se termină la sfârşitul anului, iar la 14 iunie 1817 se încheie un nou contract pentru tipărirea ***Ceaslovului cel mare*** sau ***Ceaslovului bogat*** în tipografia lui Franz Schobeln, în număr de 2000 exemplare în curs de 39 de săptămâni de către tipograful Fr. August Herfurt. Boghici se obliga să plătească 16 şi 20 florini pe coală şi să furnizeze cantitatea necesară de hârtie, ulei, chinovar, sugativă, doi funţi de lumânări săptămânal, lemn, precum şi să suporte cheltuielile pentru corectură. În fiecare vineri dimineaţă plătea 70 florini renani pentru munca depusă. Din acest volum nu se tipăriră decât 52 de coli, motiv pentru care s-a deschis un nou proces al cărui sentinţă din 9 aprilie 1822 a fost contestată de Boghici. Costul celor 52 de coli s-a ridicat la 8000 florini, din care plata lucrătorilor a fost de 2475 florini şi 20 creiţari.[43] Nefinalizat, probabil acest ceaslov este cel care a apărut în cele din urmă, în 1835, de sub teacurile tipografiei lui Johann Gött din Braşov, cu o prefaţă semnată chiar de editor de această dată.

Aceasta este contribuţia editorială a fraţilor Boghici în domeniul tiparului românesc la început de secol XIX, a căror amintire este păstrată atât

---

[40] Biblioteca Judeţeană „George Bariţiu" Braşov. Colecţii speciale, cărţi vechi sub cotele IV 97 şi I 254.

[41] A. Banciu, ***op. cit.***, p. 302-303.

[42] ***BRV***, III, p. 70.

[43] A. Banciu, ***op. cit.***, p. 305.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)

prin monumentele pe care le-au edificat, prin donaţiile de obiecte religioase în folosul bisericii, spre veşnica pomenire, însă şi prin cărţile pe care le-au patronat, în încercarea de a oferi cele necesare lecturii şcolare, devoţiunii şi desfătării cititorului din acele vremuri, dar şi de a realiza un profit.

Books Printed by Constantin and Ioan Boghici, Merchant Brothers from Braşov

Abstract

Between 1805-1816, Boghici brothers have edited close to 21 Romanian books, both on religious and educational purpose. Their activity was based on an agreement, according to which, the Romanian section of the typography was rented to Johann Georg Edler von Schobeln from Braşov, a German senator; but Boghici brothers have also made some financial investments in innovating the tipographic tools.

Romanian books have been translated and published both by the efforts of the clergy and the laymen. Among them, we mention Michael Dürr, J. Friederich Herfurt and Ioan Henning, whose activity consisted on editing the Romanian books. Based on Axente Banciu' s work, the study is offering a site plan over Boghici brothers editorial activity, their efforts in supporting cultural development and commercial improvement of printings.

BDD-A19377 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:44 UTC)